

Küreselleşme Bağlamında Katolik Kilisesi'nin Sosyal Öğretileri

Mahmut ÖZDEMİR
Doktora Öğrencisi, A. Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü
mahmut2015@yahoo.com.tr

Öz

Zaman ve mekan algısının değiştiği günümüzde, dünyamız küresel bir köy olarak nitelendirilmektedir. Ulaşım ve iletişim alanında yaşanan hızlı gelişmelerin sosyal sonuçları, siyasi, kültürel, ekonomik alanlarda yakın bir temas, benzeşme ve bazen de farklılıkların derinleşmesi şeklinde kendini göstermektedir. Toplumsal bir gerçeklik olarak din de bu küresel etkileşim sürecinin dışında değildir. Bu makalede en eski dini kurumlardan olan Katolik Kilisesi'nin yaşanmakta olan bu süreçte toplumsal sorunlara bir yanıt olarak geliştirdiği sosyal öğretileri ana hatlarıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Din devlet işlerinin ayrı tutulması gerektiğini savunan Kilise'nin siyasetle yollarının kesiştiği bir alan olarak sosyal öğretilerinin tüm toplumlara hitap eden söylem içeriğiyle, küresel siyaset üzerinde de etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Küresellik, Kilise, Katolik Kilisesi, Sosyal Öğretiler, İnsan Onuru.

Catholic Church's Social Teachings in the Context of Globalization

Abstract

Today time and space perception has altered and our world is characterized as a global village. Social consequences of rapid technological developments experienced in transportation and communication have showed itself in the daily life of communities through politics, economics and culture as a close contact, converge and sometimes deepening differences. Religion as a social reality is not out of this global interaction process. In this article, social teachings, developed by Catholic Church which is one of the oldest religious institutions, as response to social questions were dealt with. It can be said that the social teachings as an intersection of state and and the church which defends the church and state separation, have an influence on global politics through the discourse addressing the all societies.

Key Words: Globalization, Church, Catholic Church, Social Teachings, Human dignity.

Giriş

Geçtiğimiz yüzyıl içerisinde, dünyamız teknoloji alanında birçok yeniliğe şahitlik ettiği gibi, yine bu zaman dilimi sosyal ve ekonomik bakımdan eskiye nazaran önemli farklılıkların yaşandığı bir dönem olmuştur. Çeşitli alanlarda yaşanan bu değişim, beraberinde getirdiği toplumlar arası etkileşimle birlikte küreselleşme olarak tarif edilmektedir.

Hayatın her boyutunda bir şekilde kendisini hissettiren ve küreselleşme olarak tabir edilen bu süreç, en canlı biçimde ekonomik ve sosyal alanda etkili olmaktadır. Bir bakıma ulaşım ve haberleşme alanında teknolojik değişim ve yenilenme anlamına da gelen küreselleşme, kaçınılmaz bir sonuç olarak beraberinde kültürel değişimi de zorunlu hale getirmiştir. Kısacası küreselleşme, mal ve hizmet alanlarındaki uluslararası dolaşım, sermaye ve teknoloji ile turizm ve göçe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.¹

İçinde bulunulan bağlama göre değişik şekilde tanımlamalar getirilebilen küreselleşmenin, etkin olduğu alanlarla birlikte bir zaman algısı boyutunun bulunduğu da göz önünde tutulmalıdır. Dolayısıyla küreselleşmenin son bir yüzyıllık bir fenomen olmaktan ziyade tüm zamanları kapsayan bir süreç olduğu yönünde de düşünceler vardır. Bu bakımdan bilim insanları küreselleşmenin yeni bir fenomen olduğu şeklindeki görüş hakkında hemfikir değillerdir. Özellikle ekonomi tarihçileri küreselleşmenin kökenlerinin tarihin erken dönemlerine kadar geriye gittiğini düşünmektedirler. Çünkü ekonominin geliştirilmesi, yeni pazarların keşfedilmesi ve ticari malların bölgeler arasında el değiştirmesi gibi konular da küreselleşmenin bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ekonomik, politik ve dini nedenlerden dolayı toplumların yüzyıllardan beri sınırlar ötesi bir etkileşim içerisinde oldukları bilinmektedir.² Buna göre küreselleşmenin yeni boyutunun hayatımızdaki zaman ve mekan kavramlarındaki değişim³ ve sıkışmayla⁴ ilgili olduğu söylenebilir.

Küreselleşme ve Kilise

Küreselleşme, toplumsal bir gerçeklik olarak kendini dini alanda da hissettirmekte ve dini kurum ve kuruluşları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında kesintisiz en eski dini kurum olarak kabul edilebilecek olan Katolik Kilisesi, küreselleşme konusunu yakından takip etmekte ve yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler karşısında yeni stratejiler geliştirmektedir.

¹ William Roth, Katharine Briar-Lawson, *Globalization, Social Justice and the Helping Professions*, (Albany: State University of New York Press, 2011), s. 13.

² Kenneth R. Himes, *Globalization with Human Face*, *Theological Studies* 69, (2008): 280.

³ Anthony Giddens, *The Third Way: Renewal of Social Democracy*, (Malden: Polity Press, 2008), s. 30-31.

⁴ David Harvey, *the Condition of Postmodernity*, (Massachusetts: Blackwell Publishers, 1989), s. 284.

Kendisini geleneğin korunması ve devam ettirilmesinin garantisi olarak gören Kilise, İkinci Vatikan Konsili döneminde bugün küreselleşme ile paralel olarak düşünülmesi gereken ve güncelleme olarak anlayabileceğimiz *aggiornamento* kavramını gündemine almıştır. Ancak burada teknik bir terim olarak güncelleme, eskinin tamamen geçersiz olduğunu ilan ederek oluşan yeni şartlar doğrultusunda öğretilerin yeniden şekillendirilmesi anlamına gelmemektedir. Papa XVI. Benedict bu kavramı ele aldığı bir konuşmasında Kilisenin bu güncelleme ile geleneği reddederek eskiyle bağlarını koparmadığını, güncellenenin Hıristiyanlığı günümüz popüler hayat anlayışına uyarlayarak ona yaklaştırma olmadığını, aksine günümüzü Hıristiyanlık ölçülerine getirme çabası olduğunu ifade etmiştir.⁵

Küreselleşme, teknolojik bakımdan sağladığı yeniliklerle toplumsal hayatı kolaylaştırmasının yanında, fakirlik, adaletsizlik, eşitsizlik gibi toplum içi ve toplumlar arası kaygıları da ön plana taşımıştır.⁶ Dünyada yaşanan hızlı değişimler karşısında adil bir sosyal yapının inşasına yönelik çalışmalarda kendisinin yeterince hızlı olmadığını kabul eden Katolik Kilisesi, on dokuzuncu yüzyılın sonunda Papa XIII. Leo'nun kaleme aldığı "Rerum Novarum" adlı belgeyle toplumların yüz yüze olduğu sosyal problemleri en üst düzeyde gündemine almıştır.⁷

Burada vurgulamak gerekir ki fakirlik, adaletsizlik, güvensizlik gibi sosyal çalkantılara neden olan olgular insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak küreselleşmenin dünyamızı küçültmesi ve bize sunduğu teknik imkanlar neticesinde yaşanan bu olumsuzluklar daha görünür hale gelmiş ve yaygınlık kazanmıştır.⁸

Katolik Kilisesi, küreselleşmeyle birlikte daha çok tartışılır olan insan onuru, fakirlik ve adaletsizlik gibi konuları sosyal öğretiler bağlamında ele almaktadır.⁹ Ancak bilindiği gibi adaletin temini, eşitsizliğin ortadan kaldırılması ve fakirlikle mücadele öncelikle devletlerin ve dolayısıyla siyasilerin görevleridir.

Bu noktada Katolik Kilisesi Tanrı'ya ve Sezar'a ait olanın ayrılığı¹⁰ ilkesinden hareket etmektedir. Bir başka deyişle Katolik Kilisesi din ve devlet işlerinin

⁵ Bkz. Papa XVI. Benedict, "Aggiornamento" Does Not Break With Tradition But Extends Its Vitality", erişim tarihi 11.07.2014,

<http://www.news.va/en/news/aggiornamento-does-not-break-with-tradition-but-ex>

⁶ Malcolm Payne, Guris Aga Askeland, Globalization and International Social Work: Postmodern Change and Challenge, (Ashgate Publishing, Hampshire 2008), s. 154.

⁷ Bkz. Papa XVI. Benedict, "Deus Caritas", erişim tarihi 19.07.2014, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est_it.html

⁸ Necmettin Özerkmen, "Uluslararası Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Ekonomik Küreselleşme", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44, (2004): 137-138.

⁹ Centesimus Annus, 54.

¹⁰ Matta 22: 21.

tamamen birbirinden ayrı ve bağımsız olmaları gerektiğini savunmaktadır. Buna göre devlet hiçbir şekilde din üzerinde bir baskı unsuru oluşturmamalıdır. Bu aynı zamanda her dinin mensubunun özgür biçimde kendini ifade edebilmesi ve inancını yaşayabilmesi anlamına gelmektedir.¹¹ Ancak birbirlerine müdahale etmemeleri bakımından din ve devlet bağımsız olmakla birlikte, Kilise Hıristiyan inancının sosyal bir tezahürü olarak toplumsal alanda yer aldığı için devletle bir iç içe varoluş söz konusudur. Diğer taraftan devlet, adaleti tesis ederken ahlaki ilkelerden hareket etmek durumundadır. Bunun yanında yine devlet adalet nasıl tesis edilebilir ve hatta adalet nedir gibi sorularla da karşılaşacaktır. Bu sorunların çözümünün temelinde elbette akıl vardır. Ancak aklın salim düzeyde tutulabilmesi ve hatadan arındırılmasında inancın rolü büyüktür. Dolayısıyla Kilise açısından bakıldığında burası din ve devlet işlerinin kesişme noktası gibidir.¹²

Anlaşılabileceği üzere toplumsal hayatın ayrılmaz parçaları olarak dini ve siyasi konular birbirlerinden farklı ve ayrı olmakla birlikte, toplumsal sorunlar söz konusu olduğunda, ortak akıl yürütmeyi gerektirecek durumlar ortaya çıkmaktadır. Kilise burada kendisini konumlandırırken insanın kainattaki merkeziliği açısından, öğretilerini teolojik antropoloji üzerine bina etmektedir.¹³ Yani insani bilimler, siyaset ve felsefe, toplum içinde insanın konumunun anlaşılması bakımından katkı sunarken, Kilise insanın hakiki kimliğinin, ancak inanç vasıtasıyla anlaşılabilirliğini savunur. Kilise'nin sosyal öğretisi de tamamen inanç temellidir ve bir bakıma bir kimlik inşa etme sürecidir. Zira sosyal öğretinin nihai amacı insanın kurtuluşudur. Çünkü Kilise savunduğu sosyal öğretilerin bizzat kendisini evanjelizasyonun bir aracı olarak görmektedir. Bu bakımdan Kilise'nin sosyal öğretileri, insan haklarıyla, işçi sınıfıyla, aileyle, eğitimle, devletin görevleriyle, ulusal ve uluslararası düzenle, ekonomik hayatla, savaşla, barışla ve rahme düşmesinden ölümüne kadar insan hayatını her yönüyle kuşatacak ölçüde geniş bir yelpazeye sahiptir.¹⁴ Yani Kilise hayatın her yönünü ve safhasını, insanın merkeziliğini esas alan bir prensip bağlamında ele aldığını söylemektedir. Buna göre toplumsal konularda ortaya atılan tezler, temellerini inançta bulduğu ve insanın kurtuluşuna katkı sağladığı ölçüde anlamlı ve gerçekçidir.

Günümüz modern dünyasının dini, siyasi, ahlaki ve kültürel alanda ortaya çıkardığı karmaşık ilişkiler yoğunluğu içerisinde, insanoğlunun karşılaştığı

¹¹ Robert P. Hunt, "Two Concepts of Religious Liberty: Dignitatis Humanae v. the US Supreme Court", *Catholicism and Religious Freedom: Contemporary Reflections on Vatican II's Declaration on Religious Liberty*, (ed.) Kenneth L. Grasso, Robert P. Hunt (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers 2006), s. 46-50.

¹² Deus Caritas Est, 28.

¹³ Kenneth R. Himes, "Globalization with Human Face: Catholic Social Teaching and Globalization", *Theological Studies* 69, (2008):274.

¹⁴ Centesimus Annus, 54.

sorunlar da çeşitlilik kazanmıştır. Özellikle Batılı toplumlarda bireylerin yüz yüze kaldığı sorunlar karşısında sosyal öğretilere olan gereksinimin arttığını düşünen Kilise, bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırma gereği duymuştur.

Kilise'nin sosyal öğretilerinin temelini kutsal metinler oluşturmaktadır. Kutsal Kitap her insanın "Tanrı'nın suretinde"¹⁵ yaratıldığını bildirmektedir. Hıristiyan teolojisine göre Tanrı, İsa Mesih kişiliğinde gerçek Tanrı ve gerçek insan olarak ete kemiğe bürünmüş ve insanlığın arasına girmiştir.¹⁶ Bu anlayışa göre mutlak adalet sahibi olan Tanrı, kendi varlığını insanoğlunda görmek istemiştir. İnsana değer vermek ve özellikle yardıma muhtaç olanların sıkıntılarının giderilmesine çalışmak Tanrı'ya hizmet anlamına gelmektedir. Bu nedenle Kilise'nin sosyal öğretisinin temelini oluşturan insanın merkeziliği, önemini Tanrı'nın insanı kendi suretinde yaratmış olmasından almaktadır.¹⁷

Her ne kadar kendi tarihi kadar eskilere dayandırılmaya çalışılsa da Kilise'nin modern dönemde sosyal öğretiler konusunda ürettiği ilk metin 1891 yılında Papa XIII. Leo döneminde yayınlanan "Rerum Novarum" adlı belgedir. Kelime anlamı olarak "yeni şeylere dair" manasına gelen belge, sermaye ve işçi sınıfının haklarına yönelik ele aldığı konularla ön plana çıkmıştır. Bilindiği gibi bu dönemde milliyetçilikle birlikte ulus devlet modeli anlayışı yükselişe geçmiştir. Modernite öncesi sosyal ve siyasi yapıya aşına olan Kilise, bir taraftan yeni ekonomik modeller ve sosyalist dünya görüşü gibi modern dünyanın ürettiği anlayışlarla, bir taraftan da Marksizm'in dinin acıları maskeleyen ideolojik bir afyon olduğu şeklindeki saldırılarla karşı karşıya kalmıştır. Endüstri devriminin etkilerinin dünyanın her yerinde kendisini hissettirdiği ve sosyal ve kültürel algıların bu doğrultuda yeniden yorumlandığı bir dönemde "Rerum Novarum", Kilise ile modern çağın anlayışı arasında kurulan bir köprü görevi görmüştür.¹⁸ Modern dönemde Kilise'nin sosyal öğretilerinin başlangıcı kabul edilebilecek olan Rerum Novarum'dan sonra, Kilise konuyu farklı belgelerde ele almaya devam etmiştir. Ön plana çıkanları arasında şunlar sayılabilir: Papa XI. Pius döneminde "Quadragesimo Anno", XXIII. John döneminde Mater Magistra ve Pacem in Terris, II. Vatikan Konsili belgesi olan Gaudium et Spes, VI. Paul döneminde Populorum Progressio, II. John Paul döneminde Laborem Exercens, XVI. Benedict döneminde Caritas in Veritate ve Papa Francis dönemineki Evangelii Gaudium.¹⁹ Kilise'nin sosyal öğretilerinin geldiği bugünkü noktada, tüm bu belgelerin içinde bulunan şartlar bağlamında katkısı olmuştur.

¹⁵ Tekvin 1: 27

¹⁶ Yuhanna 1: 14.

¹⁷ David Matzko McCarthy, *the Hearth of Catholic Social Teaching*, (Michigan: Brazos Press, 2009), s. 19-20.

¹⁸ McCarthy, s. 59-60

¹⁹ Tüm bu Kilise belgeleri Vatikan'ın resmi sitesi "www.vatican.va" adlı sitede farklı dillere çevirileri yapılarak yayınlanmıştır.

Sosyal Öğretiler

İnsanın Tanrı'nın suretinde yaratıldığını vurgulayan Kilise, insanın evrendeki merkezi konumu üzerinde durmaktadır. Hiçbir şeye bakılmaksızın insanın insan olması gereği hakları vardır diyen Kilise'ye göre, birey için geçerli olan toplum için de geçerlidir. Buna göre toplumlara ve devletlere eşit saygıya dayalı uluslararası bir hukukun gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireylerin haklarının korunması ve savunulması yetmemekte, toplumların haklarının da savunulması gerekmektedir.²⁰ Anlaşılabileceği üzere Kilise, uluslararası hukukun toplumların haklarının korunması açısından gerekliliğine işaret ederken aslında bugün küresel ölçekte varlıklarını devam ettiren siyasi, ekonomik ve güvenlik işbirliği gibi alanlarda faaliyet gösteren uluslararası teşkilatların bir zorunluluk olarak varlıklarını da savunmuş olmaktadır.

Kilise insan ve toplum haklarının savunulmasının yanı sıra bu hakların ihlal edilmesinin de kınanıp önüne geçilmesi gerektiğine inanmaktadır. Ancak hakların desteklenerek yaygınlaştırılmasının, ihlallerin kınanmasından daha öncelikli olduğunu vurgulamaktadır. Bireyin hakları ana rahmine düşmesiyle birlikte başlar. Bu hakların elde edilmesi için bireyin belirli bir bölgede, belirli bir etnik veya dini yapı içinde doğmuş olması gerekmektedir. Bu yönüyle insan hakları siyasi haklardan farklıdır. Çünkü siyasi haklar belirli bir sistem içinde vatandaş olmakla ilgilidir. Diğer taraftan insan hakları, korunması gereken pozitif hakları içerdiği gibi, bireyin zarardan korunmasını temin eden hakları da kapsamaktadır. Bunlar da ölümden, şiddetten, hak ihlalden ve baskıdan korunmak gibi haklardır.²¹

A. İnsan Onuru

Katolik Kilisesi'nde savunulan insan haklarının temelini ve dolayısıyla sosyal öğretilerin dayanak noktasını insan onuru oluşturur. İnsan onuru, kendisinden ayrı düşünülmesi mümkün olmayan bir niteliktir. Engellilik, fakirlik veya toplumsal statü gibi faktörler, insan onuruna nakisa getiren etkenler olarak görülemez. İnsan onuru ana rahmine düşmekle elde edilen bir haktır. Yani insan her daim muhteremdir ve ona saygı duyulmalıdır. Çünkü bu hak kişiler, toplumlar veya devletler tarafından değil Tanrı tarafından insana verilmiş bir haktır.²² Kilise bu konuda o derece hassas bir yaklaşım benimsemiştir ki, rahme düşme anından sonra gebeliği önleme veya kürtaj²³ gibi harici her hangi bir müdahalenin de ötesinde, doğal

²⁰ Compendium of the Social Doctrine of the Church, 157.

²¹ Frederick M. Shepherd, *Christianity and Human Rights: Christians and the Struggle for Global Justice*, s. XI-XII.

²² Kenneth R. Himes, *Responses to 101 Questions on Social Teaching*, (Mahwah: Paulist Press, 2001), s. 31.

²³ *Evangelium Vitae*, 3,58.

olmayan doğum kontrol yöntemlerini dahi yaşama bir müdahale olarak görmüş ve yasaklamıştır. Aynı şekilde insan onuruna leke düşüreceği gerekçesiyle Katolik Kilisesi ölüm cezası²⁴ ve ötanaziyi²⁵ de reddetmektedir.

B. Yardımlaşma, Dayanışma ve Ortak Fayda

Kilise, insan onuru bakımından tüm insanlığı bir bütün olarak değerlendirdiği iddiasındadır. Zira Kilise, belli bir dinin veya ırkın müntesibinin değil aksine, Tanrı suretinde yaratılmaları itibariyle tüm insanların bu onura sahip olduğunu dile getirmektedir Diğer taraftan Kilise'nin bu anlayışı, insanlığın ortak refah ve faydasını ön plana çıkartmasını da zorunlu hale getirmektedir. Dolayısıyla Kilise'nin bu onur anlayışına bağlı olarak bir diğer önemli sosyal öğretisi de yardımlaşma, dayanışma, ortak iyilik veya herkes için iyilik diyebileceğimiz ilkeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aziz Pavlus Korintoslular'a yazdığı mektupta şöyle demektedir: "Herkesin ortak yararı için her bir bireye Ruh'u belli eden bir yetenek veriliyor."²⁶ Papa VI. Paul "Populorum Progressio" adlı belgede bu konuyu ele alırken tüm insanlığa bütüncül bakılması gerektiğini vurgulamıştır. İnsanlığın gelişimi yalnızca ekonomik ilerlemeye indirgenmemeli diyen Papa VI. Paul "kalkınma yalnızca ekonomik kalkınma değildir ve bununla sınırlandırılmaz. Gerçek bir kalkınmadan bahsedilecekse bu kalkınma tam olmalıdır, bütüncül olmalıdır. Yani, bu kalkınma bireylerin iyilik ve refahını ve hatta tüm toplumların iyilik ve refahını temin etmeli ve geliştirmelidir"²⁷ demiştir. Bu prensip Papa Francis'in kaleme aldığı "Evangelii Gaudium" adlı belgede de çok yoğun bir şekilde işlenmektedir.²⁸

Kilise, herkes için iyilik prensibi vasıtasıyla, bireyleri insanlık ortak paydasında buluşturma amacı taşıdığını ifade etmektedir. Kilise bu yaklaşımıyla misyonun gereği olarak herkesi muhatap kabul etmekte ve bir ayrıma gitmediğini de iddia etmektedir. Herkes için iyilik prensibi, yalnızca maddi düzlemde ele alınabilecek bir prensip olmamakla birlikte, ekonomik açıdan bakıldığında örneğin bir ülkenin üretim kapasitesinin ne kadar olduğundan ziyade, o ülke vatandaşlarının elde edilen hasılaya ne denli ortak olabildikleriyle alakalıdır. Aslında burada vurgulanmak istenen nokta ekonomik olarak büyümenin önemli olmadığı veya ekonomik refahın kalkınmayı ilgilendirmeye şekline değildir. Esas anlatılmak istenen husus ekonomik kalkınmışlığın tek amaç olmadığı ve konuya daha kapsamlı bir

²⁴ Evangelium Vitae, 27.

²⁵ Evangelium Vitae, 3.

²⁶ 1Korintoslular 12:7.

²⁷ Populorum Progressio, n. 14.

²⁸ Bkz. Evangelii Gaudium.

tarzda yaklaşarak bu kalkınmışlığın her alanda tüm insanlığı kapsayacak bir yelpazede gerçekleşmesi gerektiğidir.²⁹

Kilise gerçek bir kalkınmışlığın tam ve bütüncül bir hümanizm üzerine bina edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre maddi ihtiyaçların giderilebilmesi, baskı ve dışlamacılığı yok edecek sosyal reformların yapılması, kültürel dışlayıcılıkların ortadan kaldırılarak iletişime açık hale getirilmesi, ortak iyilik için birlikte hareket edilmesi, barış için çalışılması, ahlaki değerler ve bu değerlerin aşkın kaynağının, inanç ve sevgide birlikteliğin derinlik kazanması bütüncül bir hümanistik kalkınmışlıktır.³⁰

Tabiatı gereği konulara misyoner bir bakış açısıyla yaklaşan Kilise, maddi ve ahlaki boyutları kapsayan ve bütüncül bir kalkınmışlık olarak ifade edebileceğimiz bu hümanistik yaklaşımının temelini, Mesih'le olan ilişkisine dayandırmaktadır. Kilise söz konusu yaklaşımıyla bir bakıma bu konuda sahibi olduğunu savunduğu otoritesini de ortaya koymuş olmaktadır. Çünkü Kilise'ye göre, yeterli olmamakla birlikte yerel ve küresel düzeyde birlik ve beraberliğe doğru atılan adımlar vardır ve bu durum umut vericidir. Bunlar da bilindiği gibi sivil ve ekonomik alanlarda gerçekleştirilen dayanışma ve işbirliğidir. Kilise bu alandaki gelişmeler konusunda kendisini en temel destekleyici konumunda görmektedir. Zira Kilise'ye göre birlik, tabiatının asli bir tezahürüdür. Hıristiyan teolojisine göre dünyada Mesih'in yerini tutması gereği, Kilise Tanrı'yla olan birlikteliğin de en içten ve gerçekçi aracısıdır. Bu aracılık tüm insanlığın birlikteliği için de geçerlidir. Bu bakımdan Kilise, gerçek bir birliğin ancak kalp ve gönül birliğinden, yani iman ve ihсандan çıkabileceğini tüm dünyaya gösterme gayretinde olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle Kilise'ye göre, Kilise'nin bugünün modern toplum insanına katacağı güç, insani bir takım vasıtalarla hariçte değil, içteki iman ve ihsanın pratiğe dönüştürülmesinde saklıdır.³¹

Papa II. John Paul dayanışmayı, "süreklilik arz edecek bir şekilde kişinin kendisini herkesin iyiliği için kararlı halde tutmasıdır" diye tarif etmektedir. Bu tarifle Papa bireylerin başkalarının ihtiyaçlarını da düşünerek, tüketim çemberinden çıkıp diğerleriyle dayanışma içinde kalmalarını kastetmektedir.³² Kilise'ye göre bu prensibin en bariz örneklerini İsa Mesih'in hayatında görmek mümkündür. Bu bağlamda Kilise, Yuhanna'nın birinci mektubundaki şu ifadeleri dayanışmanın temeli olarak ön plana çıkartır: "sevginin ne olduğunu Mesih'in bizim için canını vermesinden

²⁹ Bkz. Kenneth R. Himes, "Globalization with Human Face", *Theological Studies* 69, (2008): 275.

³⁰ *Populorum Progressio*, 21.

³¹ *Gaudium et Spes*, 42.

³² J. Brian Benestad, *Church, State and Society*, (Michigan: Catholic University of America Press, 2010), s. 319.

anlıyoruz. Bizim de kardeşlerimiz için canımızı vermemiz gerekir.”³³ Kilise bu dayanışmanın ancak inancın ışığında gerçekleşebileceğine işaret ederek böyle bir dayanışmanın bireyi düşman komşusuyla dahi bir birine yakınlaştıracığını ifade etmektedir.³⁴

Dayanışma prensibi, insanoğlunun onur ve haklar bakımından eşitliğini ve özellikle yaratılışındaki sosyalliğini vurgulayan bir prensiptir. Bu prensibin ulaşmaya çalıştığı hedef, bireyler ve toplumlar arasında bir birliktelik oluşturmaktadır. Küreselleşmenin tüm yönleriyle hissedildiği günümüz dünyasında, hiçbir dönemde olmadığı kadar bireyler ve toplumlar arasında birbirine bağımlılık ortaya çıkmıştır. Bunun yanında gelişen teknolojik imkanlar sayesinde, birbirlerini hiç tanımayan bireyler ve toplumlar arasında dahi iletişim kurmak ve ilişki tesis etmek tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar kolay hale gelmiştir. Yakınlaşp tanımayı kolaylaştıran ve birbirine bağımlılığı bir bakıma zorunlu hale getiren küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin yanında, bugün toplumlar gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arası ekonomik farklılıklar, değişik düzey ve içerikte adaletsizlikler ve farklı yönlerde baskılar gibi gerçeklerle yüz yüze kalmış durumdadır. Katolik Kilisesi, modern dünyanın bir bakıma kaçınılmaz hale getirdiği bir gerçeklik olarak bireyler ve toplumlar arasında var olan bağımlılığı belirli ilkeler üzerine oturtarak bu durumu gerçek ahlaki dayanışma haline getirmeyi amaçlamaktadır.³⁵

Küreselleşme farklı din ve kültürlerin veya aynı din içinde farklı mezhep mensuplarının karşılaşma ve bir birleriyle temas imkânlarını eskiye göre daha mümkün hale getirmiştir. Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler hem farklı din ve kültürler arasındaki farklılıkların bu karşılaşma neticesinde benzeşmeye doğru evrildiği ve hem de bazen farklılıkların kronikleşerek daha belirgin hale geldiği yönündedir. Buna göre küreselleşme, tek tiplilik ve benzeşme yönünde işlev görürken, duruma göre farklı olanın kendini ayırttırın yönlerini vurgulamasının önünü de açmaktadır. Hatta bazen bu kendini ifade ediş fundamentalizme kadar gidebilmektedir.³⁶ Böyle ortamlarda bireyin diğerini veya bir grubun diğer bir grubu aşağı görme, dışlama ve çatışma ihtimali artmaktadır.

Bu bağlamda Kilise'nin sosyal öğretisine göre yardımlaşma ve dayanışmanın getireceği bir diğer kazanım da birey veya belirli bir grup ile “öteki” arasındaki bağlantıyı kurmaktır. Toplumsal hayatın özelliklerinden biri de bireylerin belirli gruplara aidiyet hissi besleyip kendilerini grup dışında olanlardan farklı bir şekilde tanımlamalarıdır. Bu yaklaşım grup üyelerine, dışardakilerin kendilerinden farklı oldukları duygusu kazandırdığı gibi bazen bu farklı olanların kendilerinden daha aşağı

³³ 1 Yuhanna 3:16.

³⁴ Compendium of the Social Doctrine of the Church, 196.

³⁵ Compendium of the Social Doctrine of the Church, 192-193.

³⁶ Hüseyin Yılmaz, *Din ve Dindarlık*, (İstanbul Hikmetevi Yayınları: 2014), s. 84-85.

düzye oldukları hissi de verebilmektedir. Bunun örneklerine tarih boyunca farklı din ve kültürlerle mensup kişiler arasında gerçekleşen ilişkiler çerçevesinde rastlanmaktadır. Kilise küresel gelişmelerin dünyaya kazandırdığı yeni iletişim kanallarının pozitif katkılarıyla dayanışma prensibi sayesinde bu tehlikeden korunabilmenin de mümkün olabileceğini düşünmektedir.³⁷

Kısacası Kilise sosyal ve ekonomik alanlarda kurulan işbirliklerini desteklediğini ifade etmektedir. Kilise ekonomik birlikten toplumların dünyevi kalkınma ve işbirliğini kastederken sivil alanda kurulacak birlikten kültürel ve sosyal içerikli bir birlikteliğe işaret etmektedir. Ancak Kilise, bu tarz birlikteliklerin verimli sonuçlar doğurabilmesi için temellerinin kendisinin öğretileri doğrultusunda atılması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi halde yürütülecek faaliyetlerin tüm insanlığın faydasına olacak şekilde bütüncül ve hakiki bir birlikteliği sağlamaktan çok uzak kalacağını savunmaktadır.

C. Sosyal Adalet, Distribütizm ve Katılımcılık

Kilise'nin ön plana çıkardığı diğer sosyal öğretiler de sosyal adalet, distribütizm³⁸ ve katılımcılık olarak ifade edilebilecek prensiplerdir. Kilise'ye göre sosyal öğretilerin temelini oluşturan insan onuru toplumlarında ailenin, grupların, dernekleşmenin, sivil toplum kuruluşlarının ön plana çıkarılmasıyla desteklenebilir. Toplum içinde bu birimler vasıtasıyla oluşturulacak ağlar sayesinde bireyler tam olarak sosyal hayata katılmış olurlar ve toplum dokusu sağlamlaştırılabilir.³⁹ Bunun yanında toplumda bireyler için fırsat eşitliği olmalıdır ve sermaye yalnızca devlette veya belirli kişi ve gruplarda toplanmamalıdır. Distribütizm olarak ifade edebileceğimiz bu durumda, bireyin aktif olarak üretime katılmasının da önünü açılmış olacaktır. Aziz Pavlus bu prensibin temelini oluşturacak yaklaşımları yazdığı mektuplarda şöyle ifade etmektedir: "Bir bedende ayrı ayrı işlevleri olan çok sayıda üyemiz olduğu gibi, çok sayıda olan bizler de Mesih'te tek

³⁷ Kenneth R. Himes, "Globalization with Human Face", *Theological Studies* 69, (2008): 276.

³⁸ Distribütizmin tam Türkçe karşılığı bulunmamaktadır. Bir Katolik Sosyal Öğretisi olarak distribütizm sermayenin devlette toplandığı sosyalizm ile belirli kişi ve gruplarda toplandığı serbest piyasa kapitalizmine alternatif olarak ortaya atılmış bir görüştür. Distribütizm öğretisi üzerinde en fazla Papa XIII. Leo ile XI. Pius durmuştur. Bu görüş bireyin mülkiyet hakkının esas olduğu prensibinden hareketle üretim ve sermayede hem devletin hem de belirli şahıs ve şirketlerin merkeziliğini en aza indirgeyerek tüm toplumun üretimin bir parçası ve dolayısıyla sermayenin ortağı olmasını amaçlamaktadır. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. James Hitchcock, *History of the Catholic Church*, (San Francisco, Ignatius Press, 2012), s. 376-377; Patric Allitt, *Catholic Converts: British and American Intellectuals Turn to Rome*, (Ithaca, Cornell University Press, 2000), s. 206; Michael J. Woods, *Cultivating Soil and Soul*, (Collegeville, Liturgical Press, 2009), s. 75-77; Morag Shiach, *Modernism, Labour and Selfhood in British Literature and Culture*, (Cambridge University Press, 2004), s. 224.

³⁹ Compendium of the Social Doctrine of the Church, 185.

bir bedeniz ve birbirimizin üyeleriyiz.”⁴⁰ “İşte beden tek üyeden değil, birçok üyeden oluşur. Ayak, “El olmadığım için bedene ait değilim” derse, bu onu bedenden ayırmaz. Kulak, “Göz olmadığım için bedene ait değilim” derse, bu onu bedenden ayırmaz. Bütün beden göz olsaydı, nasıl duydık? Bütün beden kulak olsaydı, nasıl koklardık? Gerçek şu ki, Tanrı bedeninin her üyesini dilediği biçimde bedene yerleştirmiştir. Eğer hepsi bir tek üye olsaydı, beden olur muydu? Gerçek şu ki, çok sayıda üye, ama tek beden vardır. Göz ele, “Sana ihtiyacım yok!” ya da baş ayaklara, “Size ihtiyacım yok!” diyemez. Tam tersine, bedeninin daha zayıf görünen üyeleri vazgeçilmezdir. Bedenin daha az değerli saydığımız üyelerine daha çok değer veririz. Böylece gösterişsiz üyelerimiz daha gösterişli olur. Gösterişli üyelerimizin özene ihtiyacı yoktur. Ama Tanrı, değeri az olana daha çok değer vererek bedende birliği sağladı. Öyle ki, bedende ayrılık olmasın, üyeler birbirini eşit biçimde gözetin. Bir üye acı çekerse, bütün üyeler birlikte acı çeker; bir üye yüceltilirse, bütün üyeler birlikte sevinir. Sizler Mesih'in bedenisiniz, bu bedeninin ayrı ayrı üyelerisiniz.”⁴¹

Kitab-ı Mukaddes'teki dayanak noktalarını Aziz Pavlus'un mektuplarında bulan bu prensibe göre, toplumda bulunan her bir birey veya grup, içinde buldukları sosyal ortam bakımından kendi imkanları ölçüsünde yapabilecekleri her işten kendileri sorumludurlar ve bu yetki de kendilerine verilmelidir. Yani iş ve sorumluluğun bir üst grup veya birim tarafından devralınması doğru değildir. Söz konusu prensip bir tek bireyden o bireyin içinde yaşadığı topluma ve uluslararası boyutta tüm insanlığı kuşatacak ölçüye kadar her alanda geçerlidir. İdare ve iş bölümünde, sermayede ve üretimde, katı merkezîyetçiliğe karşı bir alternatif olarak düşünülebilecek bu prensibin katılımcılık boyutunu, pratikte Kilise'nin dünya genelinde yapılanmasında ve Avrupa Birliği'nin organları arasındaki işleyişte görmek mümkündür. Bazı ekonomistler Kilise'nin bu prensipler doğrultusunda ekonomik deverana ilişkin görüşlerini kapitalizme, daha çok da sosyalizme karşı bir tavır olarak değerlendirmişlerdir.⁴²

Yakından bakıldığında bu prensibin insanı ağır yükümlülük altına sokma maksadı taşımaktan öte, katılımcılığı ve bireyler arası adaleti ön plana çıkaran bir anlayışa dayandığı görülmektedir. Buna göre bireylerin kişisel olarak veya değişik amaçlarla oluşturulmuş dernekler ve kuruluşlar vasıtasıyla sivil hayatın sosyal, ekonomik ve politik alanlarına katılımları amaçlanmaktadır. Yine bu prensibe göre bireyler ve devlet arasında iletişim ve koordineyi temin edecek aracı kuruluşların bulunması da amaçlanmaktadır. Buna göre her bir birim ve grup, kendi içerisinde sorumlu olduğu görevleri yerine getirirken, aynı zamanda genel toplumsal yapının

⁴⁰ Romalılar 12: 4-5.

⁴¹ 1Korintoslular 12: 14-27.

⁴² Bkz. Michael Novak, “Essays on Democratic Capitalism”, *Three in One*, (ed.) Edward W. Younkens (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers 2001), s. 152.

bir organı olarak da o büyük yapı içindeki işlevini görmüş olmaktadır. Kilise, bu prensiple aile başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının toplum içindeki işlevlerine dikkat çekerken, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşüm açısından oynayabileceği rolün altını çizmektedir.

Sonuç

Günümüz dünyasını tanımlamak açısından küreselleşme kavramının giderek ön plana çıktığını görmekteyiz. Küreselleşme yüzlerce ve hatta binlerce kilometre uzakta olan bir hadisenin yerel düzeydeki bir süreci etkilemesi ve onu şekillendirmesidir. Yani uzak olanların, mesafe sorunu olmaksızın bir bakıma birbirini etkilediği toplumsal ilişkiler ağıdır. Karmaşık ve hatta bazen bir birine zıt ilişkilerin bir arada bulunması şeklinde tezahür edebilen küreselleşmenin anlamlarından biri de irade ve inisiyatifin yerelden alınarak küresel olana verilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁴³

Küreselleşme hayatın birçok boyutunda kendisini hissettirdiği, düşünme ve yaşam biçimini yeniden şekillendirdiği gibi hiç kuşkusuz dini alanda da kendisini göstermektedir. Çünkü küreselleşmenin oluşturduğu yaşam biçimiyle bir yandan gelenek yeniden ele alınırken, diğer taraftan yeni dini yorumlamalarla farklı tartışma alanları açılabilir.

Toplum hayatını kolaylaştıran teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşme, bireyin ve toplumun gündelik hayatta karşılaştığı fakirlik, eşitsizlik, adaletsizlik, olumsuz çalışma şartları gibi zorlukları da daha görünür hale getirmektedir. Din ve devlet işlerinin ayrı tutulması gerektiğini kendine ilke edinen Katolik Kilisesi, dinin devletle yollarının kesiştiği bir alan olarak sosyal sorunlara karşı duyarsız kalınmayacağını ifade ederek, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru oluşturduğu "Rerum Novarum" adlı belgeyle problemlere kendi perspektifinden çözüm yolları üretmeye başlamıştır. O tarihten itibaren konu, değişik dönemlerde farklı boyutlarıyla ele alınarak sosyal öğretiler olarak nitelendirilen prensipler ortaya konulmuştur.

Katolik Kilisesi sosyal öğretilerini insan onurunu vurgulayan ve onun merkeziliğini esas alan bir anlayış üzerine bina ettiğini vurgulamaktadır. Kilise'nin sosyal konulardaki yaklaşımları kronolojik olarak bakıldığında kapitalizmin neden olduğu düşünülen sorunlara ve özellikle fakir kesimin ve işçi sınıfının rahatsızlığına çözüm getirerek, yükselmekte olan sosyalist düşüncenin önünde bir set oluşturma çabası olarak da değerlendirilmiştir. Ancak Kilise ürettiği belgelerde herhangi bir düşünce veya prensibi başkalarına dayatma bir tarafa, farklı inanışlara sahip veya hiçbir şeye inanmayanlara dahi bir zorlamanın söz konusu olamayacağını ifade

⁴³ Ulvi Murat Kılavuz, "Küreselleşen Dünyada Din", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2001): 194.

etmektedir. Bununla birlikte Kilise, Tanrı'nın suretinde yaratılan insanın onuruna yakışır bir şekilde, devletin bireyi şekillendirilecek bir nesne olarak değil, aksine onu özne, temel ve esas gaye olarak görerek, o onuru koruyacak ve yüceltecek tedbirler alması gerektiğini savunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere her ne kadar din ve devlet işlerinin ayrılığı bir ilke olarak kabul edilse de bir kesişme alanı olarak sosyal konularda Kilise kendi öğretilerini devlete yol gösterici prensipler olarak ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Benestad, J. Brian, *Church, State and Society*, Michigan: Catholic University of America Press, 2010.
- Centesimus Annus.
- Compendium of the Social Doctrine of the Church.
- Deus Caritas Est.
- Evangelium Vitae.
- Gaudium et Spes.
- Giddens, Anthony, *The Third Way: Renewal of Social Democracy*, Malden: Polity Press, 2008.
- Harvey David, *the Condition of Postmodernity*, Massachussets: Blackwell Publishers, 1989.
- Himes, Kenneth R., "Globalization with Human Face", *Theological Studies* 69, (2008): 269-289.
- Himes, Kenneth R., *Responses to 101 Questions on Social Teaching*, Mahwah: Paulist Press, 2001.
- Hunt, Robert P., "Two Concepts of Religious Liberty: Dignitatis Humanea v. the US Supreme Court", *Catholicism and Religious Freedom: Contemporary Reflections on Vatican II's Declaration on Religious Liberty*, (ed.) Kenneth L. Grasso, Robert P. Hunt, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers 2006.
- Kitab-ı Mukaddes.
- Kılavuz, "Ulvi Murat, Küreselleşen Dünyada Din", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, (2001), 191-212.
- McCarthy, David Matzko, *the Hearth of Catholic Social Teaching*, , Michigan: Brazos Press, 2009.
- Murray, John Courtney, "Arguments fort he Human Right to Religious Freedom" , *Religious Liberty Catholic Struggles with Pluralism* (ed.) J. Leon Hooper, Louisville:Wesminter&John Knox Press, 1993.
- Novak, Michael, "Essays on Democratic Capitalism", *Three in One*, (ed.) Edward W. Younkins, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2001.
- Papa XVI. Benedict, "Aggiornamento" Does Not Break With Tradition But Extends Its Vitality", erişim tarihi 11.07.2014, <http://www.news.va/en/news/aggiornamento-does-not-break-with-tradition-but-ex>.
- Populorum Progressio.

- Payne, Malcolm ve Guris Aga Askeland, *Globalization and International Social Work: Postmodern Change and Challenge*, Hampshire: Ashgate Publishing, 2008.
- Pitstick, Martin, *Does Church Teaching Address Economic Issues?*, erişim tarihi 06.08.2014,
http://home.catholicweb.com/stspeterpaul/files/Capitalim_vs_Socialism.pdf
- Roth, William ve Katharine Briar-Lawson, *Globalization, Social Justice and the Helping Professions*, Albany: State University of New York Press, 2011.
- Shepherd, Frederick M., *Christianity and Human Rights: Christians and the Struggle for Global Justice*, Plymouth: Lexington Books, 2009.
- Özerkmen, Necmettin "Uluslararası Eşitsizliği Derinleştiren bir Süreç Olarak Ekonomik Küreselleşme", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44, (2004): 137-138.
- Yılmaz, Hüseyin, *Din ve Dindarlık*, İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2014.

